

SİYASİ YASAKLILIK VE MİLLETVEKİLLİĞİ

Faruk BİLİR*

ÖZET

Siyasi Partiler Kanunu'nun değişiklikten önceki 95. maddesindeki "... milletvekilliği için aday olamazlar" hükmü karşısında, beyan ve eylemleriyle partisinin kapatılmasına sebep olan kişilerin bağımsız milletvekili adayı olabileceklerini savunmak mümkün değildir. Çünkü gerek siyasi parti adaylığı gerekse bağımsız adaylık bu hükümle yasaklanmıştır. Ancak Siyasi Partiler Kanunu'nun değişik 95. maddesi, böyle durumda olan kişilerin artık bağımsız milletvekili adayları olabileceklerini mümkün hale getirmiştir. Çünkü, SPK'nın değişik 95. maddesine göre, "Siyasi partiler bu kişileri hiçbir suretle seçimlerde aday gösteremezler".

1982 Anayasası'nın 1995 değişikliğinden önceki düzenlemesinde, kapatılan siyasi partinin üyelerin durumu ile ilgili şu hükümlere yer verilmişti: "Temelli kapatılan siyasi partilerin kurucuları ile her kademedeki yöneticileri yeni bir siyasi partinin kurucusu, yöneticisi ve deneticisi olamayacakları gibi, kapatılmış bir siyasi partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasi parti de kurulamaz." (An. md. 69/17).

1995 değişikliğiyle bu fıkra yeniden düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, "Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazete'de gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar" (An. md. 69./9). Aynı şekilde, 12.8.1999 gün ve 4445 sayılı "Siyasi Partiler Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun"¹la Siyasi Partiler Kanununun 95. maddesinde değişiklik yapılarak Anayasadaki hükümle uyumlaştırılma yoluna gidilmiştir. Bu maddeye göre, "Kapatılan bir siyasi parti bir başka ad altında kurulamaz. Bir siyasi partinin kapatılmasına söz veya eylemleriyle neden olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazete'de gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kuru-

* S. Ü . Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı

¹ Resmi Gazete, 14.8.1999, Sayı: 23786.

cusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. Siyasi partiler bu kişileri hiçbir suretle seçimlerde aday gösteremezler”.

Bu değişikliklerle sadece partinin kapatılmasına sebebiyet veren kurucular dahil, üyeleri için siyasi faaliyet yasağı getirilmiştir. Bunun dışındaki üyeler ve kurucular yasak kapsamından çıkarılmışlardır. Yine bu düzenlemeye göre, siyasi faaliyet yasağı beş yıllık bir süre ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bir siyasi partinin temelli kapatılmasına neden olan kişiler, beş yıl süre ile siyasi faaliyette bulunamazlar. Eski düzenlemede bu süre 10 yıl olarak öngörülmüştü². Tabiidir ki bu süre boyunca bu kişiler milletvekili adayı da olamazlar. Ancak bunlar bağımsız milletvekili olabilirler mi?

Konuya Siyasi Partiler Kanunu açısından baktığımızda, SPK'nın değişiklikten önceki 95. maddesindeki “fiilleriyle siyasi partinin kapatılmasına neden olanlar on yıl süreyle başka bir siyasi partiye alınamazlar ve milletvekilliği için aday olamazlar” hükmü karşısında, beyan ve eylemleriyle partisinin kapatılmasına sebep olan kişilerin bağımsız milletvekili adayı olabileceklerini savunmak mümkün değildir. Çünkü gerek siyasi parti adaylığı gerekse bağımsız adaylık bu hükümlerle yasaklanmıştır.

Aynı şekilde, kapatılan bir partinin milletvekillerinin durumu Anayasa da şu şekilde düzenlenmiştir: “Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar” (An. md. 69/8).

Anayasanın bu hükmü karşısında da bu kişiler bağımsız milletvekili aday olamazlar. Çünkü Anayasa Mahkemesinin belirttiği gibi, “siyasi partiler için 69. maddede ceza yaptırımlarını kapsayan özel kurallar konulmuştur. Siyasi partiler için geçerli olan bu özel Anayasa kurallarının bireysel politik faaliyette bulunan ve seçimlerde bağımsız aday olanlara uygulanması söz konusu değildir”³. Dolayısıyla, bu kuralda yalnızca, “Başka bir partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamama yasağının getirildiğini, buna karşılık madde kapsamı içindeki kişilerin bağımsız aday olmalarına bir engel bulunmadığı” görüşünü savunmak mümkün değildir. Nitekim doktrindeki bir

² Siyasi Partiler Kanununun değiştirilen eski metni şöyledir: “Temelli kapatılan siyasi partilerin kapatılma tarihinde üyeliği devam eden; kurucuları, genel başkanı, merkez karar ve yönetim kurulu ile her kademedeki yönetim ve disiplin kurulu üyeleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi siyasi parti grubu üyeleri başka bir siyasi partinin kurucusu, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. Bunlardan fiilleriyle siyasi partinin kapatılmasına neden olanlar on yıl süreyle başka bir siyasi partiye alınamazlar ve milletvekilliği için aday olamazlar. Kapatılmış bir siyasi partinin mensuplarının üye çoğunluğunu teşkil edeceği yeni bir siyasi parti de kurulamaz.”

³ E. 1995/54, K. 1995/59, k. t. 18.11.1995, AMKD., Sayı: 31 (2), s. 850.

görüŖe göre, Anayasa Mahkemesinin bu konudaki kararının açık ve net olduğu, buna rağmen bir kimse milletvekilliği için bağımsızlık adaylık başvurusunda bulunursa, Yüksek Seçim Kurulunun, Anayasa Mahkemesinin bağlayıcı kararına uyarak başvuruyu reddetmesi gerektiği ifade edilmiŖtir⁴. Yine baŖka bir görüŖe göre de bu durumdaki kiŖiler hem Anayasa hem de Siyasi Partiler Kanunu (deđiŖiklikten önce) hükümleri çerçevesinde bağımsız aday olamazlar. Bu görüŖe göre, SPK'nın "95/1. maddenin son cümlesinde yer alan 'milletvekilliği için aday olamazlar' hükmünün zımnên ilga edilmiŖ olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü bu hüküm Anayasa'nın 69/8 maddesinden farklı bir konuyu (farklı bir norm olgusunu) düzenlemektedir. Bu nedenle 'milletvekilliği için aday olamama' hükmü Anayasa deđiŖikliđinden etkilenmeksizin yürürlükte dir. Bu madde yürürlükte olduğu sürece, RP'nin kapatılmasına neden oldukları Anayasa Mahkemesi kararında belirtilen kiŖilerin bağımsız milletvekili adayı olmaları mümkün değildir... partisinin kapatılmasına neden olduğu için milletvekilliği düşen bir kimsenin belirli bir süreye bağlı olmaksızın - teorik olarak birkaç ay içinde bağımsız milletvekili olabilmesi, her Ŗeyden önce 84/5. maddenin amacı ile çeliŖir. Zira böyle bir sonuç istenmiŖ olsaydı, 84/5. maddede milletvekilliğinin düşmesi yaptırım uygulanmaz, milletvekilinin bağımsız kalmasıyla yetinilirdi. Kaldı ki Anayasa'nın 5 yıl süre ile bir parti üyesi olmasını bile yasakladığı bir kimseye, ulusal iradeyi temsil imkanını vereceğini düşünmek mümkün değildir. Çünkü Anayasa, ulusal iradenin temsilinde asıl görevi siyasal partilere yüklemiŖ ve bu nedenle onları demokratik siyasal yaŖamın vazgeçilmez unsurları olarak benimsemiŖtir"⁵.

Bir baŖka görüŖe göre, "partinin kapatıldığı tarihte zaten bağımsız hale gelen milletvekilllerinden, partinin kapatılmasına neden olanların milletvekilliği de aynı anda sona erdirilerek, bağımsız milletvekilliğinin başlamasına izin verilmemektedir. BaŖka bir anlatımla bağımsız hale geldiği aynı anda milletvekilliği sona erdirilmektedir. Bu düzenleme, (Anayasanın 84. maddesinin son fıkrası) yeniden, bağımsız milletvekili olunamayacağını göstermektedir. Yeniden bağımsız milletvekili olunabilecekse neden, zaten bağımsız hale gelen milletvekilliğine son verilsin?"⁶ Ancak konuya Siyasi Partiler Kanu-

⁴ TUNÇ, Hasan, "Adaylığı Mümkün Değil", AkŖam Gazetesi, 26.1.1999.

⁵ SAĞLAM, Fazıl, "Erbakan Bağımsız Aday Olamaz", Milliyet Gazetesi, 9.2.1999; Aynı yönde bir baŖka görüŖe göre de, "Siyasi yasak, Anayasa'nın 69. maddesinin 8. fıkrası ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 95. maddesinin birinci fıkrası gereğince, herhangi bir siyasal partiden veya hiçbir Ŗekilde milletvekili adayı olamayacağına iliŖkindir. Yani, bağımsız olsa dahi milletvekili adayı olamaz. Bu, Siyasi Partiler Yasası'nın 95. maddesinin zorunlu sonucudur. Bu kural Anayasa'ya aykırı görölse bile yürürlükte dir, uygulanacaktır." ÖZDEN, Yekta Güngör, "Eğer İsterse Belediye BaŖkanı Olacak", Hürriyet Gazetesi, 23.1.1999.

⁶ KEKEÇ, Sait, "Siyasi Parti Yasaklıları, Yasaklılık Süresinde Bağımsız Milletvekili Olabilir mi?", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 1999/4, Yıl: 56, s. 72.

nu⁷nun değişik 95. maddesi açısından bakacak olursak, böyle durumda olan kişilerin artık bağımsız milletvekili adayları olabileceklerini söyleyebiliriz. Çünkü, SPK'nın değişik 95. maddesine göre, "bir siyasi partinin kapatılmasına söz veya eylemleriyle neden olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmi Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamazlar. Siyasi partiler bu kişileri hiçbir suretle seçimlerde aday gösteremezler". Dolayısıyla burada yasaklanan, bu kişilerin siyasi partiler tarafından aday (siyasi parti adaylığı) gösterilmesidir. Bu madde hükmünden, bu kişilerin bağımsız olarak aday olamayacaklarını düşünmek mümkün değildir⁸.

⁷ Bkz. Kanun No: 4445, Resmi Gazete, 14.8.1999, Sayı: 23786.

⁸ SAĞLAM, "Erbakan Bağımsız Aday Olamaz", Milliyet Gazetesi, 9.2.1999, SAĞLAM, böyle bir değişikliğin Anayasaya aykırı olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, "Siyasi partiler bu kişileri hiçbir surette seçimlerde aday gösteremezler, böyle bir hüküm, yasanın yürürlükteki metninden farklı olarak, bu kişilerin bağımsız aday olmaları imkânını açık tutacağından, Anayasa'ya aykırı olur. Bu nedenle son cümlelerin "Bu kişiler seçimlerde aday olamazlar" şeklinde değiştirilmesi, bu konuda çıkacağı kuşku götürmeyen Anayasa'ya aykırılık tartışmasının önlenmesi bakımından zorunludur". Ayrıca, çeşitli basın organlarında da, böyle bir yasa değişikliği halinde, böyle yasaklı kişilerin bağımsız aday olacakları ifade edilmiştir. Hürriyet Gazetesi, 10.8.1999 ve 16.8.1999; ABDULHAKİMOĞULLARI, Erdal, 1982 Anayasasına Göre Siyasi Partilerin Kapatılması Düzeni, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2000, s. 183.

ABSTRACT

Before its modification the article 95 of the Political Parties Act says that "... they can not be candidate for membership in parliamentary". Thus, it can not be detended that those who caused the closure of his/her party by his/her own declerations and actions can be independent member to the parliament. For both political and independent candidacy are not allowed in this article. However the new form of the article 95 now permits that such persons may be an independent candidate. But they still can not be offered as a candidate by a political party.

KAYNAKÇA

- TUNÇ, Hasan, "Adaylığı Mümkün Değil", Akşam Gazetesi, 26.1.1999.
- SAĞLAM, Fazıl, "Erbakan Bağımsız Aday Olamaz", Milliyet Gazetesi, 9.2.1999
- ÖZDEN, Yekta Güngör, "Eğer İsterse Belediye Başkanı Olacak", Hürriyet Gazetesi, 23.1.1999.
- KEKEÇ, Salt, "Siyasi Parti Yasaklıları, Yasaklılık Süresinde Bağımsız Milletvekili Olabilir mi?", Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 1999/4, Yıl: 56, s. 72.
- ABDULHAKİMOĞULLARI, Erdal, 1982 Anayasasına Göre Siyasi Partilerin Kapatılması Düzeni, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2000, s. 183.

